

в стані, обумовленому в договорі, натомість відповідальність за його експлуатацію та її наслідки покладаються на наймача.

Щодо фрахтування морського судна, варто звернути увагу на те, що цей договір належить до договорів найму, а це дає можливість застосовувати до відносин фрахтування положення про найм транспортних засобів, які містяться в ЦК України.

Щодо договору використання залізничних транспортних засобів на умовах договору найму, необхідно наголосити на тому, що оренда лише деяких з них регулюється положеннями про найм транспортних засобів. Зокрема, до відносин оренди локомотивів (електровози, тепловози, газотурбовози, паровози) та інших самохідних залізничних транспортних засобів застосовуються положення § 5 гл. 58 ЦК України про найм транспортних засобів, оскільки лише локомотиви (інші схожі пристрої) є самохідними, здатними рухатися самостійно та потребують відповідних навичок для управління ними. Натомість відносини оренди пасажирських та вантажних вагонів регулюються загальними положеннями про найм (оренду), що містяться в ЦК України, оскільки вагони здатні рухатися виключно за допомогою тягача-локомотива, а тому є несамохідними.

**Тупицька Є. О.**, асистент кафедри цивільного права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

## **ФОРМА ДОГОВОРУ НОВАЦІЇ БОРГУ У ПОЗИКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**

Серед основних питань, які сторони вирішують у процесі укладення договору, є вибір його форми.

Частина 2 ст. 1053 ЦК України закріплює правило, відповідно до якого заміна боргу на позикове зобов'язання здійснюється у формі, встановленій для договору позики. Аналізуючи положення ст. 1047 ЦК України можна зробити висновок, що договір новації боргу у позикове зобов'язання, за аналогією з договором позики, може бути укладений як в усній, так і в письмовій формах. При цьому, якщо сума такого договору складатиме більше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян або на боці однієї зі сторін виступатиме юридична особа, законодавством вимагається письмова форма такого договору.

Виходячи із загальних положень законодавства, якими встановлюються вимоги до письмової форми правочинів, у договорі новації боргу у позикове зобов'язання вона буде вважатись дотриманою, якщо зміст такого договору буде зафіксований в одному або декількох документах, підписаних сторонами, а також у разі якщо волевиявлення сторін фіксуватиметься в листах, телеграмах, якими вони обмінялись тощо (ст. 207 ЦК України). Головною ознакою укладання особами договору новації буде відображення в зазначених документах безумовного волевиявлення волі сторін на припинення між ними попередніх боргових зобов'язань та встановлення нових – позикових. Наприклад, одна сторона надсилає іншій лист, у якому визнає себе боржником за попередніми зобов'язаннями та просить відстрочити здійснення фактичних розрахунків за існуючий борг шляхом укладення договору новації боргу у позикове зобов'язання. Інша сторона погоджується та, в свою чергу, визначає, які саме зобов'язання та в якому обсязі припиняються, яка сума трансформується в нібито надану позику і в який строк така позика має бути повернена. Боржник надсилає відповідний лист, у якому погоджується із запропонованими умовами.

Законодавством передбачається ще один спосіб письмового оформлення договірних правовідносин, коли договір вважається укладеним, якщо оферта, направлена в письмовій формі, прийнята шляхом здійснення особою, яка її отримала, певних дій на виконання зазначених в оферті умов договору: оплати товарів, надання послуг, виконання робіт тощо (ч. 2 ст. 642 ЦК України). Розглядаючи варіанти форм укладення договору новації боргу у позикове зобов'язання не можна залишити поза увагою питання можливості виникнення правовідносин новації шляхом вчинення конклюдентних дій.

Слід зазначити, що новаційний договір вважається укладеним, якщо у ньому міститься безумовна згода сторін на припинення попередніх зобов'язань та укладення натомість нового – позикового. Повернення грошового боргу у таких правовідносинах відбувається вже як наслідок виконання нового (позикового) зобов'язання, отже, претензії стосовно невиконання попередніх договірних зобов'язань не можуть висуватись, так само як і не можуть наставати їхні наслід-

ки. Очевидним є факт, що досягти відповідної згоди шляхом здійснення будь-яких дій стороною, якій направлена пропозиція укласти договір новації боргу у позикове зобов'язання, неможливо. Єдиною можливою дією тут може виступати лише мовчання, яке, так би мовити, прирівнюється в науковій правовій літературі до конклюдентних дій. Але, як зазначається в ч. 3 ст. 205 ЦК України воля сторони до вчинення правочину може виражатись її мовчанням лише у випадках, передбачених договором або законом. Звісно, що в такий спосіб досягти згоди щодо укладення договору новації та його істотних умов неможливо.

У контексті дослідження питання щодо можливих способів оформлення позикових праввідносин необхідно звернути увагу на правило, закріплене частиною 2 ст. 1047 ЦК України. Законодавством передбачається, що на підтвердження укладання договору позики та його умов може бути представлена розписка позичальника або інший документ, який посвідчує передання йому позикодавцем визначеної грошової суми або визначеної кількості речей.

Слід зазначити, що у науковій юридичній літературі існують три основні позиції стосовно того, яку роль відіграє розписка для процесу укладання договору позики. Так, одні правники вважають, що розписка й аналогічні документи, які підтверджують факт передачі позикодавцем позичальнику певної суми грошей або речей, визначених родовими ознаками, за своєю сутністю є письмовою формою договору. На думку інших цивілістів, зазначені документи є заміною письмової форми договору позики та прирівнюються до неї. Всупереч зазначеним позиціям, деякі науковці розглядають розписку позичальника та аналогічні документи лише як докази, що підтверджують факт укладення договору позики.

Виникає запитання, чи може розписка позичальника вважатись договором позики або замінити собою письмову форму договору, і чи може видача розписки виступати можливою формою укладання договору новації боргу у позикове зобов'язання?

Даючи відповідь на поставлене запитання слід зазначити, що розписка позичальника не має жодного відношення до загальних вимог, що ставляться до письмової форми правочинів, передбачених ст. 207 ЦК України. Вона також не доповнює їх, а скоріше, кореспондує ст. 218 ЦК

України стосовно правових наслідків недодержання вимоги щодо письмової форми правочину. Відповідно до вказаної статті, за загальним правилом, недодержання сторонами письмової форми правочину, яка встановлена законом, не має наслідком визнання його недійсним. Із цієї ж норми випливає, що сторони на підтвердження укладення правочину та досягнення згоди щодо його умов не можуть посилалися на показання свідків, проте вони мають право подавати письмові та інші докази (аудіо-, відеозапис тощо). Таким чином, можна зробити висновок, що розписка позичальника або інший документ, що підтверджує передачу йому позикодавцем певної грошової суми або речей, визначених родовими ознаками, виступає письмовим доказом, що підтверджує факт укладення договору позики в усній формі.

Щодо можливості розписки позичальника виступати письмовим доказом укладення договору новації боргу у позикове зобов'язання, як це має місце у договорі позики, слід зазначити таке. Розписка є актом одностороннього волевиявлення. Оскільки договір позики за своєю правовою природою є реальним та одностороннім правочином, де у кредитора існують лише права, а на боржника покладаються лише обов'язки, то очевидним є факт, що на підтвердження укладання такого договору боржник (позичальник) може скласти розписку, в якій зазначається його односторонній обов'язок повернути суму боргу (позику). На відміну від позики, договір новації боргу у позикове зобов'язання є консенсуальним та двостороннім. Тому факт укладання такого правочину повинен встановлюватися в одному акті взаємної волі сторін, зі змісту якого має бути чітко зрозуміле те, що припинення попереднього зобов'язання не відмежовується від встановлення нового. Це означає, що розписка позичальника не може виступати підтвердженням укладення сторонами договору новації боргу у позикове зобов'язання, оскільки цей документ не відображає основну ознаку такого договору – домовленість і згоду сторін на припинення попередніх боргових зобов'язань і встановлення нових – позикових.

На підставі викладеного слід зазначити, що питання оформлення договірних відносин новації боргу у позикове зобов'язання загалом визначається загальними вимогами законодавства, що висувуються до форми вчинення правочинів, а також спеціальними нормами, передбаченими для регулювання договору позики, крім тих, що за своєю сутністю суперечать специфіці досліджуваних відносин.